

Asia: VN/23885/2023

Lausuntopyyntö luonnoksesta hallituksen esitykseksi laiksi hyvinvointialueesta annetun lain sekä eräiden muiden siihen liittyvien lakien muuttamisesta

Lausunnonantajan lausunto

Näkemyksenne hyvinvointialueesta annetun lain 11 §:n muutoksista (Hyvinvointialueiden seuranta, ohjaus ja laillisuusvalvonta)

-

Näkemyksenne hyvinvointialueesta annettuun lakiin lisättävästä 12 a §:stä (Hyvinvointialueiden tehtäviä koskevat valtakunnalliset tavoitteet)

-

Näkemyksenne hyvinvointialueesta annetun lain 13 §:n muutoksista (Hyvinvointialueneuvottelukunta)

-

Näkemyksenne hyvinvointialueesta annettuun lakiin lisättävästä 13 a §:stä (neuvottelu hyvinvointialueen kanssa)

-

Muut huomiot

-

Voitte kirjoittaa lausuntonne alla olevaan tekstikenttään

Pääministeri Orpon hallitusohjelman mukaisesti hyvinvointialueiden ohjauksen yhteensovittaminen säädetään valtiovarainministeriön tehtäväksi ja siihen liittyen vahvistetaan ministeriön voimavaroja. VM:n johdolla STM, SM ja VM sekä muut viranomaiset seuraavat ja arvioivat hyvinvointialueiden toiminnan vaikuttavuutta, taloudellisuutta ja tuloksellisuutta. Hyvinvointialueiden talouden ohjausta varten luodaan uusi ennakkollinen hyvinvointialueiden tehostetun talousohjauksen menettely tilanteisiin, jossa hyvinvointialueen taloudenpito on vaarantumassa merkittäväällä tavalla (niin sanottu keltainen kortti). Hallitus kehittää myös muilla toimin hyvinvointialueiden arviointimenettelyä rahoitusmallin uskottavuuden parantamiseksi.

Ohjausmuutosten valmistelua varten on elokuun 2023 lopussa perustettu valmisteluryhmä.

Ohjauksen yhteensovittaminen ja yhtenäisten toimintatapojen luominen on kannatettavaa. Samoin päällekkäisten neuvottelukuntien ja työryhmien yhdistäminen. Parhaimmillaan VM:n vahvistuva koordinaatio auttaisi hälventämään nykyistä toiminnallisen ja taloudellisen ohjauksen välillä ristiriitaa.

Arviointimenettelyn kriteerit täyttyvät kaikilla hyvinvointialueille heti ensimmäisinä toimintavuosina. Tämä horjuttaa koko ohjausjärjestelmän uskottavuutta. Valtion tulee ottaa vakavasti käynnistämävaiheen rahoitusvaje, joka ei johdu hyvinvointialueiden toimista tai toimettomuudesta. Rahoituslain tasapainokriteerejä sekä itse rahoituksen tasoa tulee korjata realistiseksi. Valtion pitää nyt tukea hyvinvointialueita massiivisen uudistuksen hyötyjen realisoinnissa. Vuoden 2024 palvelujen uhkaavat leikkaukset ja lakitekniset esteet investointien toteuttamiselle hidastavat uudistusten toteuttamisen ohella talouden

tasapainottamista. Lähivuosina ei ole tarkoituksenmukaista käynnistää alueiden yhdistymisen arviointia.

Hallitusohjelman mukaan VM valtuutettaisiin lain muutosten myötä puuttumaan ennakkolisesti tilanteisiin, joissa alueiden taloudenhoito on vaarantumassa merkittäväällä tavalla. VM:llä ei kuitenkaan olisi vastuuta palvelujen lakisääteisen tason toteutumisesta. Taloudellista vastuuta ja palvelujen lakisääteisiä vastuita ei voi erottaa toisistaan. Olisikin syytä pohtia perusteellisesti, miten taloudellisesta ohjauksesta korostetaan kannustavuutta sen sijaan, että uhkana on saada ”keltainen kortti” tai joutua arvioitavaksi. Liialliset uhkamenettelyt voivat johtaa luottamuspulaan.

Hyvinvointialueella nähdään välttämättömäksi, että hyvinvointialueiden ohjaukseen liittyvien säädös- ja toimintatapamuutosten valmisteluryhmässä toteutusi myös hyvinvointialueiden edustus.

Ohjausmuutoksia voidaan myös katsoa laajemmin hyvinvointialueiden itsehallinnon ja kansalaisten demokratian näkökulmasta. Hyvinvointialueiden valtioneuvoston ohjauksesta ei voida viedä niin pitkälle, että se tosiasiallisesti syrjäyttäisi vaaleilla valitun elimen ohjauksen kokonaan. Ohjauksen kiristäminen voi asettaa itsehallinnollisen aseman vaakalaudalle ja muodostaa näin ollen perustuslaillisen kysymyksen. Jos demokratiaan kuuluva päätösvalta ja osallistuminen rajoitetaan talouden osalta hyvin kapeaksi, kysymys ei enää ole itsehallinnosta.

Hyvinvointialueella tunnustetaan talouden kestävyysvajeen vakavuus ja olemme osaltaan valmiita löytämään ratkaisuja kustannusten kasvun hillitsemiseksi. Toimenpiteitä on jo käynnistetty. Nyt tarvitaan riittävästi aikaa sille, että toimenpiteiden vaikutukset alkavat näkyä.

Harakka Petja
Keski-Uudenmaan sote -kuntayhtymä